

ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA

Pl. Sant Josep, 1 - 17004 Girona
 Tel. 972 22 55 00 - Fax 972 22 75 77
 http://cultura.gencat.net/arxius
 ahg.cultura@gencat.net

INFORMACI

Núm. 26, febrer 2005

A LA RECERCA DE L'ESPAI PERDUT per Montserrat Hosta

Recordeu en Projecte Vergés, el notari passavolant i misteriós que amb els carmelites del convent de Sant Josep i alguns governadors i empresaris es passejaven pel claustre de l'arxiu de nits? Doncs bé aquests personatges que no s'havien deixat veure mai a la llum del dia, fa algun temps que ens sembla veure'ls d'esquittlentes pels racons. I és natural, perquè aquests pobres habitants del convent que des de temps immemorial de dia estaven confortablement instal·lats en qualsevol dipòsit arraconat i fosc, ben estirats a les lleixes dels compactes buits –descansant, dormint o deixant passar les hores– ara es troben foragitats dels seus caus, tot vagarejant a la recerca d'un buit disponible on poder dormir.

Als que treballem a l'Arxiu no ens estranyen aquestes correïsses, fins i tot les comprem perquè sabem que l'Arxiu està ple, que als dipòsits ja no hi caben ni els esperits. L'edifici del convent de Sant Josep s'ha quedat petit. Tots els dipòsits fins els més arraconats estan plens de documentació: llibres notarials, capses i lligalls, plànols, cartells i fotografies. Ha arribat el moment de pensar seriosament en el creixement de les instal·lacions si volem continuar donant un servei eficaç als ciutadans.

Actualment l'Arxiu conserva 8710 metres lineals de documentació, xifra aquesta molt superior a les previsions que es van fer l'any 1985 quan s'inaugurà aquest equipament com arxiu provincial. En el transcurs d'aquests vint anys s'han anat ocupant els dipòsits i les prestatgeries i s'ha continuat amb l'adequació de diverses zones de l'edifici que no estaven previstes per a conservar documents. Malgrat tot ara ja hem arribat al final del camí, ni els papers ni els fantasmes no hi tenen cabuda.

A més de la documentació històrica, dels 30.000 protocols notarials dels s.XIII al XX, i d'altres fons tan antics com aquest, a l'Arxiu trobareu també documentació administrativa que han produït i produeixen les administra-

cions. És cert que no tota la documentació administrativa de la Generalitat i de l'Administració perifèrica de l'Estat s'ha de conservar. En la vida dels expedients es contempla l'eliminació de molts documents, d'acord amb la normativa vigent, però la documentació que finalment és considerada de conservació permanent acaba dipositant-se als arxius històrics, ja sigui a l'Arxiu Històric de Girona o als comarcals i en el moment actual el nivell de

conservació permanent de documents als arxius és encara massa elevat.

I us preguntareu, és previsible un creixement continuat en les mateixes proporcions?. Són els arxius d'avui equipaments de futur? Els documents electrònics són la solució del problema de l'espai?

Efectivament, tothom sap que estem ja a l'era dels documents electrònics. Es treballa amb ordinadors, s'usa el correu

electrònic, es navega per internet i les gestions administratives es fan on-line. És evident que cal plantejar-se el tema de la conservació de la documentació històrica en suport electrònic (entre moltes altres raons perquè sembla que pot suposar un estalvi d'espai de conservació). Però mentre aquest problema no arribi als arxius històrics, en tenim un altre de més urgent que és el de disposar de l'espai necessari avui i en un futur proper, per encabir de manera ordenada i assequible per a la consulta tota la documentació pública o privada que ja existeix i la que es continuarà produint els pròxims 30 anys.

Voldria que aquestes reflexions servissin per reivindicar el paper dels arxius i en aquest cas de l'Arxiu Històric de Girona, que és un servei per a totes les persones, sense diferències de si són historiadors, universitaris, documentalistes, allò que alguns en diuen lletraferits, o simples persones amb curiositat pel nostre patrimoni o per necessitats administratives. L'Arxiu és obert a tothom, fins i tot als esperits errants, testimonis d'èpoques passades.

Façana de l'Arxiu. Fotògraf: Daniel Bosch, AHG

LA CALAIXERA DE LA DITADA

L'Ebenista interior per Glòria Vilella

Vista exterior caseta "Sesurc". AHG, 11. Sureda, 35/1-4

A la nostra calaixera també hi tenim idees innovadores, fruit del treball de persones inquietes i creatives. Hi hem trobat el precursor dels bungalows. Ha resultat ser un veí nostre, de la plaça de Sant Josep, membre de la família Sureda, fuster i ebenista de professió, en Serafí Sureda Corominas.

En Serafí era fill del fundador de l'empresa, Narcís Sureda. Una empresa especialitzada en encàrrecs religiosos, com altars i urnes per a esglésies, però que, amb el temps i els canvis en la litúrgia, va anar decantant-se cap a la fusteria fina i l'ebenisteria, especialitats que es mantenen en l'actualitat.

Entre els papers i dibuixos del fons documental de la Fusteria Ebenisteria Sureda S.L hem trobat el projecte d'en Serafí anomenat caseta "Sesurc", unes casetes desmontables fetes en fusta, que tant podien instal·lar-se "hoy cerca de las playas (...)y, mañana en los extraordinarios parajes de nuestras montañas, unos y otros, lugares de ensueño, y el mejor tonificante, de efectos duraderos para la salud", com deia la publicitat de l'enginy. És a dir, una mena de "bungalow" modern, que podia instal·lar-se en qualsevol indret.

L'any 1953, en l'Exposició Nacional d'Invents de Barcelona, Serafí Sureda va presentar la seva "caseta", la qual va patentar amb el nom de casetes "Sesurc", acrònim del seu propi nom. Encara no havia començat el boom de la Costa Brava, però en Serafí, tot un visionari, ja va intuir que les vacances a l'aire lliure "con la casita desmontable "Sesurc" (...) se convierten en la vida casera normal de nuestra habitual vivienda, sin preocupaciones, ni desvelos, pues es resistente e invulnerable a los elementos atmosféricos... a los insectos todos... a la descargas eléctricas... porque todos sus materiales son impermeables y aislantes, y sus aberturas van protegidas por telas que impiden la entrada de mosquitos de toda clase".

I és que aquestes casetes, d'unes mides de 3x2,30x2,15 i amb capacitat per a 10 persones, estaven totalment equipades per dins, i no només es venien per separat, sinó que se'n podien fer conjunts o residències d'estiu unint-ne unes quantes. A més, pel mateix procediment, en Serafí construïa uns W.C. amb totes les garanties higièniques, de "reserva i comoditat", com deia també la seva publicitat.

Per la documentació que conservem i que podeu resseguir a partir de la que contéu la calaixera de la ditada, sabem que aquestes construccions van anar molt més enllà de la Costa Brava, ja que el 1955 un representant comercial del Marroc en va demanar la representació per a Tetuan, Ceuta i Melilla, convençut del seu gran potencial en aquelles terres.

Caseta WC. AHG, 11. Sureda, 35/4-31

LA RESSENYA: LA PINTURA GÒTICA EMPORDANESA

per Santi Soler

Retable de la Verge de Canapost, s.XV. Fotògraf: Ramon Manent

Amb el títol de *Pintors i retaules dels segles XIV i XV a l'Empordà* s'acaba de publicar un nou treball de Miquel Pujol i Canelles. El llibre ha estat editat per l'Institut d'Estudis Empordanesos i és el número 9 de la col·lecció de Monografies empordaneses. El treball de mossèn Pujol en aquesta ocasió se centra en el vessant pictòric de l'art gòtic empordanès, camp en el qual l'autor havia fet ja algunes aportacions importants, donades a conèixer en diversos articles .

El llibre s'estructura en tres parts. La primera es dedica als retaules i obres no conservades de pintors que s'han pogut documentar. Aquí es posa de manifest el gran coneixement que l'autor té de les fonts documentals, concreta-

ment dels protocols notariais de Castelló d'Empúries (s.XIII-XV) i ens descobreix l'activitat artística i la importància d'aquesta vila comtal, situada entre Girona i Perpinyà, com a receptora dels corrents i les tendències artístiques d'aquests segles. La segona part del llibre aplega les obres pictòriques empordaneses d'aquest període ja conegudes i estudiades per altres autors, que han arribat fins als nostres dies. Es tracta d'onze obres, entre les quals trobem peces tan emblemàtiques com el retaule de Sant Miquel de Cruïlles, el de Sant Pere de Púbol o el de Santa Cristina de Corçà. La tercera part la constitueix un corpus documental en el qual s'apleguen les transcripcions de prop d'un centenar de documents, relacionats amb pintors i obres dels segles XIV i XV a l'Empordà, localitzats en protocols notariais de Castelló, Girona, Barcelona i Perpinyà. Queda així palesa, un cop més, la contribució que la documentació notarial pot fer a la història de l'art. El llibre es conclou amb un útil llistat general d'autors, un índex dels retaules i obres documentades i un recull bibliogràfic. El llibre en el seu conjunt podem dir que representa una font d'informació imprescindible per conèixer millor i valorar el que va ser la pintura gòtica empordanesa.

Smadar Bustan

Smadar Bustan és israelita, ha estudiat a Tel Aviv i a la Universitat de la Sorbonne de París on ha fet **el doctorat de Filosofia**.

Professionalment també treballa en el camp de la traducció i l'edició, especialment amb traduccions de l'hebreu al francès i a l'anglès. Ha traduït llibres de filòsofs francesos, com Levinas editats a Tel Aviv. Actualment viu a París.

Té un gran interès pels temes que afecten la seva història, que és la del poble jueu, per la qual cosa ha arribat a Girona amb una curiositat infinita i moltes ganes de traduir i investigar sobre els documents hebreus que estan sortint de dins dels protocols notariais. La seva experiència com a traductora li dóna una bona base tècnica per treballar amb aquests manuscrits.

Com vas conèixer l'existència de fragments hebreus a l'Arxiu de Girona i perquè t'hi has interessat ?

Si bé la meva formació acadèmica és la filosofia, dins la meva carrera acadèmica he hagut de traduir i comentar obres filosòfiques i literàries molt diverses (de Levinas, de Blanchot i de Marion per exemple) bàsicament del francès a l'hebreu que és la meua llengua materna. Un dia ja fa algun temps el meu marit (que és espanyol-català) em va ensenyar un petit article sobre l'Arxiu de Girona i els fragments de textos hebreus que s'han trobat dins les cobertes dels llibres notariais de Girona. Quina cosa tan intrigant! He hagut d'esperar dos anys abans no se m'ha presentat l'ocasió de seguir aquesta pista. El meu marit que és oceanòleg havia de venir a Girona per fer un seminari a la Universitat de Girona i aprofitant l'avinentsa vaig posar-me en contacte amb la directora de l'Arxiu que em respongué amb entusiasme. Quan vaig arribar a l'Arxiu i vaig veure els fragments em vaig quedar molt parada, ja que es tractava d'un veritable tresor.

Pots explicar quin treball has fet amb alguns fragments hebreus i quina valoració en fas?

Desgraciadament només he pogut treballar sis dies amb aquests fragments, el temps que va durar la nostra estada a Girona i no he pogut avançar tot el que hauria volgut, ja que per transcriure aquests textos calen moltes hores de treball minucios. Però per tal de ser eficaç vaig mirar tots els textos restaurats i en vaig escollir alguns que en funció de l'estil de la seva escriptura i la seva coherència em podien donar una visió del conjunt. He trobat textos molt diversos (religiosos, civils, literaris) però els que m'han interessat més han estat els fragments sobre la vida de la comunitat a Girona i els fragments literaris. En el benentès que es tracta de fragments i per tant de textos incomplets, calia fer un esforç suplementari per

entendre l'objecte i la importància dels textos. Per això espero que el projecte de restauració d'altres fragments vagi endavant ja que segurament es trobaran documents que serviran per completar els que ara estan mancats.

Creus que aquests documents tenen interès més enllà de la història de Girona?

N'estic convençuda. D'altra banda, només cal veure'ls per constatar-ho. A nivell històric no puc dir gaire res perquè són els especialistes en la matèria els que han de jutjar el valor real que tenen. Però segons el meu criteri, després d'estudiar-ne alguns he trobat que hi ha tres trets importants que cal retenir. D'entrada els estils, el grafisme de l'escriptura i de la llengua són molt diferents i això representa una veritable riquesa cultural i lingüística; els fragments tenen una importància històrica evident, ja que parlen de la vida de la comunitat jueva a Girona, de les seves relacions socials i polítiques amb l'entorn i em sembla que jo podria aportar una nova visió d'aquesta època. I finalment a nivell literari hi ha a vegades fragments molt interessants com aquest poema que he trobat titulat "Autrui" que pretén criticar el comportament de certes persones de la comunitat que invoquen a Déu i ho fa de manera curiosa i profunda al mateix temps. Us puc dir que dues frases d'aquest poema resumeixen bé un concepte molt estès en filosofia moderna sobre la relació ètica entre el jo i els altres. En dues frases el poeta resumeix 150 pàgines de la meua tesi de doctorat. Hi ha res de més meravellós?

El patrimoni cultural hebreu, sobretot els documents escrits, estan dispersos arreu del món; creus que això fa que es valorin més les troballes com la de l'Arxiu?

Penso que totes les persones valoren la seva cultura i és millor que sigui així perquè sinó no hi hauria diversitat en aquest món. Efectivament, la meua curiositat al primer moment davant d'aquests documents era més aviat intel·lectual. Però confesso que en poder tocar els fragments, alguns dels quals tenen més de 600 anys, i a mesura que anava llegint va anar aflorant en mi una certa dimensió històrica molt personal.

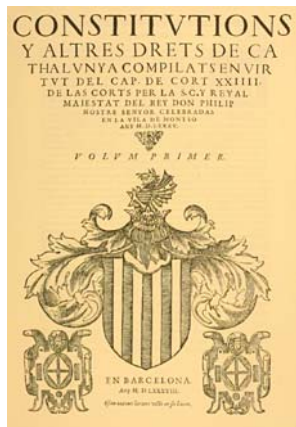
El lligam amb la història del meu poble m'impregnava, potser també tenia a veure que una part dels meus avantpassats van haver de fugir d'Espanya a l'època de la Inquisició. Penso, però, que no és necessari ser jueu per valorar aquests fragments; durant els dies que he estat a l'Arxiu moltes persones que no són jueves es mostraren molt impressionades per aquesta descoberta. És per això que m'ha agradat molt de veure com es valoren aquests documents des del mateix Arxiu així com també m'ho han expressat els professors Joan Ferrer de la Universitat de Girona i Eduard Feliu que ja hi han treballat abans que jo i que espero poder retrobar algun dia.

Fragment hebreu, AHG

Notícies

– **Genealogistes** L'últim dissabte de novembre va tenir lloc a la sala d'actes de l'Arxiu una interessant xerrada sobre les experiències de treball de l'Associació Catalana de Genealogia de Perpinyà. Aquesta entitat posseeix una gran quantitat de dades genealògiques extretes dels llibres parroquials del Rosselló. També editen una revista i donen consells sobre com fer recerca genealògica en diferents arxius. Per a més informació, consulteu la seva web: <http://www.acg66.org>.

Constitvions ... de 1588
(Facsimil, 2004)

– **Novetats bibliogràfiques** La Subdirecció General d'Arxius de Catalunya ens ha fet arribar un interessant facsimil de les constitucions catalanes dels anys 1495, 1588-1589 i 1704. Es tracta de tres volums molt ben editats amb la reproducció del text original de les grans compilacions del dret català. Per arrodonir-ho, els textos legals estan acompanyats de l'estudi històric de J.M. Pons i Guri i Josep M. Font i Rius. Els teniu al vostre abast a l'apartat de novetats de la biblioteca de l'AHG.

– **Nou maquinari** L'Arxiu ha posat a disposició dels investigadors un segon PC de consulta a la sala. Un dels ordinadors restarà per a la consulta de les nostres bases de dades (catàlegs i inventaris de la major part dels fons dipositats a l'Arxiu). L'altre servirà de consulta per a qualsevol recurs en format digital: catàlegs d'altres arxius, material de les nostres exposicions, etc.

Sala de consulta. Fotografia
Daniel Bosch, AHG

– **Una donació** L'investigador Pep Vila ens ha fet ofrena d'una còpia en microfilm del cens del corregiment de Girona, elaborat l'any 1787 i conegut com el cens del comte Floridablanca.

Es tracta d'una còpia de l'exemplar dipositat a la Biblioteca del Palacio Real a Madrid, seu del Patrimonio Nacional (signatures 2490/II i 2491/I). Hi apareixen les dades recollides pels regidors de cada ajuntament sobre el nombre de veïns, classificats per edats i per categories laborals. El cens llista també els convents, els col·legis i les institucions benèfiques de cada lloc, junt amb el seu nombre d'estadants.

ALGUNES OBRES ELABORADES AMB FONDS DE L'ARXIU

- Bayona, Lluís i Lluís Buscató. "La restauració del castell de Sant Miquel: un exemple de torre de telegrafia òptica" dins *Revista de Girona*. Núm. 227 (novembre-desembre 2004), p.44-47
- Calvet i Bellera, Josep. "Des de l'Alt Empordà a la llibertat: el pas de refugiats estrangers durant els anys de la segona guerra mundial" dins *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*. Vol. 37 (2004), p. 151-185
- Clara, Josep. "La transición vista desde los gobiernos civiles: el ejemplo de la moción de censura al gobierno Suárez en 1980" dins *Anales de Historia Contemporánea*. Nº 20 (2004), p.143-164
- Egea, Antoni. "Els capmanyencs del segle XV" dins *[Programa de festes de] Capmany: Festa Major 2004*. Ajuntament de Capmany, 2004. P. 17-21
- Mallorquí, Elvis. *El Castell de Begur: 1052-1604*. Begur: Ajuntament de Begur, 2004. 79 p.
- Moreno Chacón, Manuel. *El personal polític republicà a l'Ajuntament de Figueres: les eleccions municipals durant la Restauració: 1877-1923*. Ajuntament de Figueres, 2004. 278 p. + 1 CD-ROM
- Prat i Pons, Jaume. "La telegrafia òptica al Pla de l'Estany" dins *El Pla de l'Estany: butlletí informatiu...* Núm. 46 (desembre 2004), p. 26-29
- Rabassa i Martí, Fèlix. "Associacionisme agrari lliure a Blanes" dins *Blanda: publicació de l'Arxiu Municipal de Blanes*. Núm. 7 (2004), p.79-91
- Roig Simon, Marisa. "L'arxiu dels comtes d'Empúries: un origen mil·lenari" dins *Revista de Girona*. Núm. 227 (novembre-desembre 2004), p. 70-72
- Serna i Coba, Èrika. "Un privilegi de Capmany del 1550" dins *Capmany: [programa de la] Festa Major Santa Àgata*. Ajuntament de Capmany, 2005. P. 25-27
- Serna i Coba, Erika; Albert Testart i Guri, *Un segle d'associacionisme a Navata*. Ajuntament de Navata, 2004. 246 p.
- Toledano González, Lluís Ferran. *La muntanya insurgent: la tercera guerra carlina a Catalunya 1872-1875*. Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona, 2004. 545 p.